

Магопець О.А.

кандидат економічних наук, професор
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах децентралізації влади в Україні відбувається суттєве переформатування фінансово-економічних відносин на місцевому рівні. Передача повноважень і ресурсів територіальним громадам створила передумови для посилення їхньої самостійності, відповідальності та ініціативності у вирішенні питань місцевого значення. Водночас ефективне використання нових можливостей децентралізованого управління потребує не лише зростання бюджетної дисципліни, а й пошуку інноваційних шляхів забезпечення фінансової стійкості громад. У цьому контексті особливої ваги набуває співробітництво територіальних громад — механізм, який дозволяє громадам спільно вирішувати соціально-економічні проблеми, акумулюючи ресурси для реалізації проєктів розвитку, що перевищують можливості окремих адміністративних одиниць.

Відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року №1508-VII [1], співробітництво територіальних громад здійснюється на договірних засадах і має на меті підвищення якості публічних послуг, соціально-економічний розвиток територій, ефективне виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Розвиток цього інституту базується на принципах добровільності, рівноправності, взаємної вигоди, прозорості та спільної відповідальності сторін. Саме співробітництво створює умови для оптимізації бюджетних витрат, формування спільних інвестиційних проєктів і впровадження інноваційних управлінських підходів. Таким чином, воно є не лише формою взаємодії між громадами, а й дієвим інструментом їхньої конкурентоспроможності.

Успішна реалізація ініціатив співробітництва неможлива без належного фінансового забезпечення, що охоплює як традиційні, так й інноваційні джерела фінансування. Традиційно, громади використовують власні кошти місцевих бюджетів, субвенції з державного бюджету, а також внески учасників співробітництва. Однак в умовах зростаючих викликів та обмежених ресурсів цього недостатньо. Тому особливої уваги заслуговують нові фінансові інструменти, здатні забезпечити диверсифікацію джерел надходжень, підвищити ефективність використання коштів та сприяти залученню інвестицій у розвиток територій.

Одним із найбільш результативних інноваційних напрямів фінансування є грантові програми та міжнародна технічна допомога. Протягом останніх років громади активно залучають гранти від Європейського Союзу, USAID, GIZ, U-LEAD з Європою, DOBRE, DESPRO та інших донорів. Такі програми фінансують спільні проєкти у сферах інфраструктури, енергозбереження, поводження з відходами, цифровізації, екології та освіти. Їхня інноваційність полягає не лише у фінансовій підтримці, а й у запровадженні сучасних стандартів управління — систем оцінювання ефективності, моніторингу та звітності. Крім того, міжнародна допомога стимулює розвиток кадрового потенціалу місцевих рад і підвищує їхню спроможність реалізовувати масштабні ініціативи.

Не менш перспективним інструментом є державно-приватне партнерство (ДПП), яке передбачає об'єднання фінансових, організаційних та інтелектуальних ресурсів публічного і приватного секторів. У рамках ДПП громади можуть реалізовувати проєкти модернізації комунальної інфраструктури, будівництва соціальних об'єктів, розвитку енергетики, транспорту чи водопостачання. Залучення бізнесу до виконання суспільно значущих завдань не лише зменшує навантаження на місцеві бюджети, а й сприяє впровадженню сучасних технологій управління. Такий підхід формує нову модель економічної взаємодії, засновану на партнерстві, прозорості та взаємній вигоді.

Важливу роль у мобілізації ресурсів відіграють і новітні цифрові фінансові інструменти, серед яких особливе місце посідають краудфандинг та соціальне інвестування.

Краудфандингові платформи дозволяють громадам залучати кошти від населення, малого бізнесу, громадських організацій чи діаспори на реалізацію локальних проєктів. Такий підхід не лише розширює фінансові можливості, а й підвищує рівень громадської участі, відповідальності та довіри до місцевої влади. Соціальне інвестування, у свою чергу, спрямоване на отримання не лише економічного, а й соціального ефекту — наприклад, створення енергетичних кооперативів, екологічних підприємств чи центрів зайнятості для вразливих категорій населення.

Паралельно з цим зростає значення цифрових платформ управління фінансами, що забезпечують прозорість і підзвітність використання бюджетних коштів. Системи електронного документообігу, відкриті бюджети, публічні портали типу Spending.gov.ua чи регіональні аналітичні платформи на базі ВІ-технологій підвищують контроль за реалізацією проєктів співробітництва і знижують корупційні ризики. Впровадження таких цифрових рішень є важливим кроком до формування інноваційної культури управління публічними фінансами.

Попри помітні позитивні тенденції, використання інноваційних інструментів фінансування співробітництва територіальних громад стикається з низкою проблем. До основних належать: недостатня проєктна компетентність персоналу органів місцевого самоврядування, складність процедур залучення грантів, нерівномірність фінансової спроможності громад, обмежений доступ до консультаційної підтримки та низький рівень цифрової грамотності у сфері фінансового менеджменту. Подолання цих бар'єрів потребує посилення інституційної підтримки співробітництва на обласному рівні, удосконалення механізмів підготовки кадрів і впровадження систем моніторингу ефективності спільних проєктів.

Перспективи подальшого розвитку інноваційних фінансових механізмів полягають у розширенні практики використання комбінованих моделей фінансування, інтеграції міжнародних і національних ресурсів, створенні регіональних фондів розвитку, а також у розробленні спільних цифрових платформ для управління інвестиційними проєктами громад. Важливим напрямом залишається активізація участі України у європейських програмах транскордонного співробітництва, які сприяють обміну досвідом і залученню додаткових ресурсів для місцевого розвитку.

Отже, інноваційні інструменти фінансування співробітництва територіальних громад є ключовою передумовою зміцнення фінансової спроможності та конкурентоспроможності територіальних громад. Їхнє ефективне використання сприяє досягненню синергетичного ефекту від поєднання державних, приватних і міжнародних ресурсів, формуванню нової культури управління розвитком територій і підвищенню якості життя населення. Подальше вдосконалення правового, фінансового та організаційного середовища стане запорукою сталого та інноваційного розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Література:

1. Міжнародна співпраця. *Децентралізація* : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/twincities> (дата звернення 03.11.2025).
2. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 черв. 2014 р. №1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення 03.11.2025).